

دلوړوزده کړو وزارت
التقوا د لوړوزده کړو موسسه
د حقوقو او سياسي علومو پوهنځی
د قضا او څارنوالی خانگه

(لیسانس دورې پایلیک)

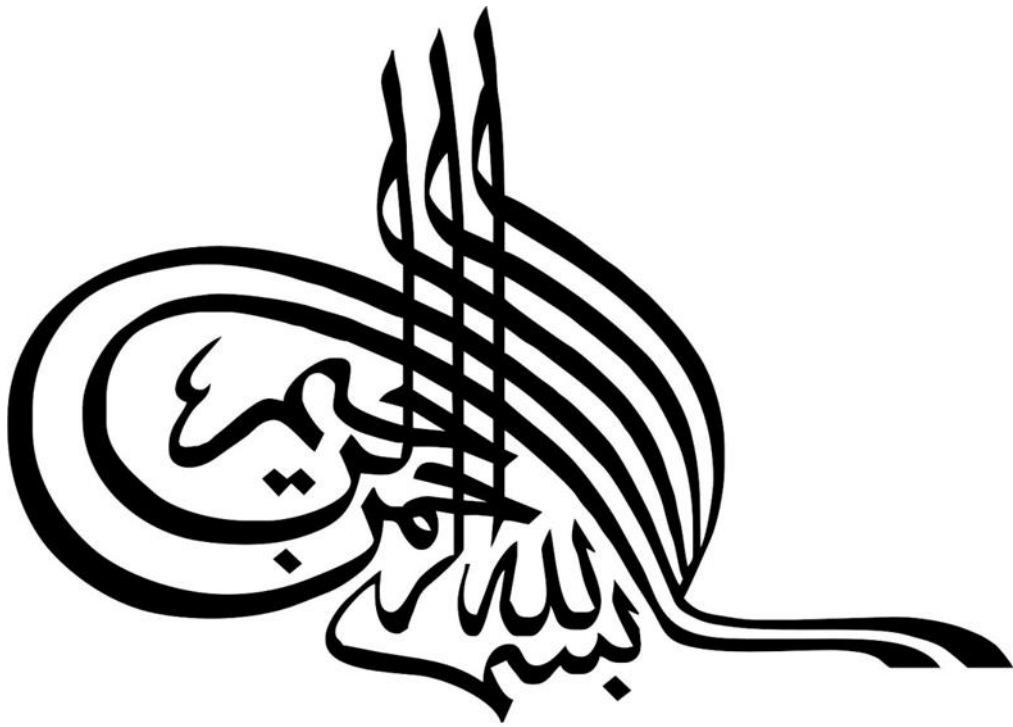
د امنیتي تدابیرو ځانگړتیاوې

Ketabton.com

ترتیب کوونکی: سید معاذ الله

لارښود استاد: ننګیالی (مصوّن)

تحصیلی کال 140۱ هـ ش

ڊالی

زه خپلې دغه څوماتې او ګوډې کرنيې چې ممکن ګډې وډې هم وي هغوته ډالی کوم چا چې زما لپاره خپل

د سروينسته سپين کره خپل ځان يې دشمعي په څيروي لې کره خو ما ته يې ژوند واوبښل:

هوکې:

خپل مور او پلار مې يادوم.

خلاصه

امنیتی تدابیر د اجتماعي عکس العملونو له جملې څخه یو ډول دی چې دمحمکې په حکم دتورن دتربیت او اصلاح لپاره او دتورن دعادي ژوندانه سره دپرتله پیوستون لپاره تطبیقېږي، معمولا د یو جرم عقوبات په دوه ډوله ورکول کېږي چې یو د جزا له لارې او بل دامنیتی تدابیرو له لارې، امنیتی تدابیر د خورا لوی اهمیت درلودونکي دي چې که چېرې په یوه ټولنه کې په درست شکل تطبیق شي نو پرتله له شکه چې د هغه ټولني نیمایي جرمونه ختمېږي او هغه کوم کسان چې جرمونه کوي نو دهغوی شخصیت هم په داسې شکل روزل کېږي چې په آینده کې ترینه یو اصلاح شوی شخص جوړېږي. دامنیتی تدابیرو هدف په ټولنه کې دمجرمینو او هغه اشخاصو د شخصیت اصلاح ده چې جرم یې لا نه وي کړی خو ممکن دجرم مرتکب وگرځي لکه یو ماشوم په خطرناک حالت کې ولیدل شي نو ددې ماشوم لپاره داسې امنیتی تدابیر ټاکل کېږي چې دا دجرم مرتکب نه شي.

په دې څېړنه کې به دامنیتی تدابیرو په خصوصیاتو رڼا واچوو هر یو خصوصیت به یې بیل بیل واضح کړو او وبه یې پېژنو. په دې څېړنه کې مو دکتابتوني تگلارې څخه استفاده کړې او له بیلابیلو معتبرو کتابونو څخه مو په کې گټه اخیستې ده.

په پایله کې دا ویلای شو چې امنیتی تدابیر دیوې سالمې ټولني لپاره ډېر ضرور دي او پرتله دامنیتی تدابیرو دتطبیق څخه دیوې سالمې ټولني رامنځته کول هسې یو خیال دی، پکار ده چې څنگه په قوانینو کې امنیتی تدابیر ذکر شوي دي په هماغه شکل او په هماغه ترتیب باید تطبیق شي ترڅو ټولنه دجرمونو څخه پاکه او مبرا وي.

دامنیتی تدابیرو د ځانگړتیاوو څېړنه یو شخص په دې پوهه کوي چې امنیتی تدابیر څه موخې لري او که تطبیق شي ایا امکان لري چې ټولنه دجرمونو څخه پاکه شي؟ او همدارنگه که تطبیق نه شي نو څه ستونزې او مشکلات به یوې بشري ټولني لپاره وزيروي، نو په دې مونوگراف کې مو دامنیتی تدابیرو په خصوصیاتو یا ځانگړتیاوو باندې بحث کړی دی.

مننلیک

دمونوگراف دسختې او سترې کوونکې وجیې په ځای کول دمحصل دتوان څخه پورته خبر ده ،یقیني ده چې هر محصل یو لارښود او رهنما استاد ته اړتیا لري تر څو استاد هغه محصل له تخطیو او ښویدنې څخه وژغوري،نو ددې مونوگراف په لیکلو کې ما هم یو لارښود استاد درلود چې قدرمن استاد ننکیالی مصوٰن نومېده،استاذ ډېر زیار راسره په دې مونوگراف کې وویست مونوگراف یې څو ځلې ولوستل او څه ناڅه یې معیار ته برابر کړه له استاد څخه ممنون یم چې سره دسختو زیاتو مصروفیاتو یې هم زما مونوگراف ته غاړه کېښوده او له زړه یې راسره تر اخره همکاري او تعاون وکړه استاد دې ژوندی وي او درب څخه ورته دلا ډېر خدمت دعا هم کوم.

https://youtu.be/I_fE6YOt2M8

تقریظ

محترم سید معاذ اللہ د(سیدنی) زوی د التقوا د لورو زده کرو د مؤسسی د حقوقو او سیاسی علومو د پوهنځي د (1401) لمريز کال د څلورم ټولگي د دویم سمسټر د قضاء او څارنوالۍ د څانگې څخه فارغ چې د پوهنځي د ادارې له خوا ورته (د امنيتي تدابيرو څانگړتياوې) تر سرليک لاندې د مونوگراف موضوع ورسپارل شوې و.

نوموړي محصل د خپل مونوگراف موضوع په ليکلو کې د مختلفو علمي منابعو څخه استفاده کړې او د مونوگراف په غنا مندی کې يې د هيڅ ډول هاند او هڅې څخه دريغ نه دی کړی، روان پښتو الفاظ او کلمات يې پکې استعمال کړي او د لارښود استاد د مشورو څخه يې هم استفاده کړې، د مونوگراف موضوع يې د څلور کلنې تحصيلې دورې له پاره د يو تحصيلي سند په حيث کافي بولم او د زياتو هڅو څخه يې مننه کوم او د مونوگراف موضوع يې تائيدوم. په پای کې يو ځل بيا د علم د ډيوې په روښانه کولو کې د لوی الله ﷻ څخه د توفيق غوښتونکی يم.

په احترام

ننيگالی "مصون"

د حقوقو او سياسي علومو پوهنځي استاد

دړنو لوستونکو: دغه مونوگراف په کامل شکل نه دی ایډیټ شوی او له دې وروسته مو ډیر زیات تغیر او تبدیل راوستی دی، په دې خاطر مو مخکې له ډیزاین او ایډیټ ایلوډ کړه گویا د یو ځوان په درد و خوري او یو درې ټکي ترینه یاد کړي.

همدارنگه کولای شئ چې د نړۍ وریا سکالرشپونو لپاره زما له یوتیوب چینل هم ننډاره کړئ په پښتو ژبه د نړۍ د ټولو بورسونو لارښود ویډیوگانې مې درته ایلوډ کړي دي صرف په لاندې شین رنگ خط یا لینک کلیک کړئ او په لسگونو لارښود ویډیوگانې وگورئ

https://youtu.be/l_fe6YOt2M8

سريزه

امنيتي تدابير داجتماعي عكس العملونو يو لويه او اهمه برخه ده چې پرته داجتماعي عكس العملونو څخه ان تردي چې يو قانون بشپړ نه كڼل كيږي دبشري ټولني لپاره ډير اړين دي، په مختلفو قوانينو كې مختلف احكام ورته وړاندې شوي دي او هر هيواد دخپل ملي كټو په نظر كې نيولو سره ورته په قوانينو كې ځای بيل كړی دی.

په دې مونوگراف كې به كه دالله رضا وه نو دامنيتي تدابيرو په خصوصياتو باندې بحث وكړو او په ضمن كې به په ځيني نورو مهمو مسايلو چې دامينيتي تدابيرو سره ملحق دي او اړتيا ورته ليدل كيږي چې بحث پرې وشي انشاءالله په ټولو مسايلو به رڼا واچول شي او دموضوع هر اړخ به وڅيړل شي.

دا چې امنيتي تدابير څومره بارز رول لري په يوه ټولنه كې ددې اهميت دقوانينو له زاويې كتل كيږي، يعنې قوانين ډير مختصر او هغه مساييل پكې اچول كيږي چې دهغه څخه نور مهم مساييل نه وي، نو امنيتي تدابير هم ددې موضوعاتو له جملې څخه دي، چې قوانينو ورته ځای وركړی خو بدبختانه زمور دټولني پنځه فيصده تعيلم يافته خلك هم ورسره بلد نه دي پكار ده چې په دې موضوع باندې پراح بحثونه وشي كتابونه پرې وليكل شي او موضوع په كامل شكل دټولني خلكو ته وړاندې شي، نو مور هم وپتيله چې په دې برخه كې قلم وچلوو او لږ څه معلومات خپل ولس ته وړاندې كړو اميد لرم چې دموضوع يو څه حق مې ادا كړی اوسې او دا مونوگراف ستاسې په علم كې يو څو ټكې اضافه كړي په همدې هيله.

په اخره كې ضروربولم چې دقدرمن استاد ننگيالي مصوون څخه مننه وكړم چې سره دزياتو مصروفياتو يې هم زما مونوگراف ته غاړه كيښوده او دتوان څخه پورته همكاري يې راسره په دې مونوگراف كې وكړه استاد دې ژوندی وي، قلم دې تاند وي او همداسې دې رب راته خداى ځليدلى لري.

دموضوع ستونزه

امنيتي تدابير يو نوې او په وروستيو وختونو کې راتوكيدلې موضوع ده، پرته له شكه هرکله چې يو علم نوی رامنځته کېږي نو دا يو څه وخت ته اړتيا لري ترڅو تکامل ته ورسېږي نو که دامنيتي تدابيرو تاريخ ته په افغانستان کې وکتل شي نو د ۱۳۵۵ کال دجزا قانون څخه مخکې هيڅ تاريخ نه لري لومړی قانون چې په افغانستان کې يې امنيتي تدابيرو ته اشاره کړې هغه د سردار داود خان دوخت دجزا قانون دی چې په ۱۳۵۵ کال کې نافذ شوی دی، تردې وروسته چې کله دافغانستان وروستي ولسمشر محمد اشرف غني په وخت کې دجزا کوډ چې په ۱۳۹۶ کال کې نافذ شو هم ورته اشاره کړي ده نو ددې قوانينو په يادولو سره ددې موضوع لويه ستونزه داده چې تر اوسه پورې لا دامنيتي تدابيرو باندې تاليفات او مقالې تر ډيره نه دې نشر شوي کله چې په يوه موضوع کې کتابونه نه وې نو خود به هغه موضوع څيرل سخت وي، نو ددې ستونزې سره چې دا موضوع يې لري بيا هم موږ کوشش کړی چې ترخپله وسه پورې دموضوع حق ادا کړو که بيا هم ددې موضوع دکومې برخې حق په کامل شکل نه وي ادا شوی نو درنو لوستونکو څخه مخکې تر مخکې ډيره ډيره بېسنه غواړم.

دموضوع اهميت:

پرته له شکه چې امنيتي تدابير ديوې ټولې دهبود او سلامتيا لپاره له اوبو او خورا ک ډير اړين دي نو موږ هم بهتره وکتله ترڅو په دې موضوع لږ کار وکړو ترڅو.

دڅيرنې تگلاره

ټولې څيرنې چې په نړۍ کې ترسره کېږي، په دوه ډوله دي: کتابتوني او ميداني، نو دا موضوع کتابتوني شکل لري، او د کتابونو څخه په کېاستفاده شوې ده، هوائې په دې څه نه دي ليکل شوي او همدار راز تر ډيره په کې د ليکونکي نظر هم له پامه غور ځول شوی او د کتاب خبرو ته ترجيح ورکړل شوې ده، چې په وروستۍ برخه کې د کتابونو حوالې هم ذکر شوي دي.

دڅيرنې پوښتنه

هغه پوښتنه چې په دې څيرنه کې به ورته وموندل شي هغه داده چې دامنيتي تدابيرو کومې ځانگړتياوې يا خصوصيات دي؟ او ددې هر خصوصيت بيا څه معنا ده همدا زموږ دڅيرنې اصلي پوښتنه ده او همدې ته به ځواب پيدا کوو.

د څيرنې حدود

موضوع يوازې او يوازې د امنيتي تدابيرو په خصوصياتو استواره ده، دا چې موضوع امنيتي تدابيرو ده، نو اړتيا لېدل کېده چې امنيتي تدابير او نور اړونده ټول احوال ورسره ذکر شي، چې دا کار مو له مېجورۍ څخه کړی دی او نور نو موضوع يوازې د امنيتي تدابيرو په خصوصياتو راځي.

پخوانیوځیرنو ته کتنه

امنیتي تدابیرو په نوم په پښتو ژبه کې هیڅ کوم ځانګړی کتاب تراوسه پورې نه دي شایع شوی، یوازې د جزا پیژندنې په کتابونو کې ورته په یوه برخه کې ځای ورکړل شوې دی، نور کوم ځانګړی کتاب په پښتو ژبه او نورو ګاونډیو ژبو کې نشته، همدا راز امنیتي تدابیرو ځینې بحثونه د افغانستان د جزا کوډ په برخه کې د امنیتي تدابیرو اړونده مادو کې او د جزا کوډ په شرحو کې پرې بحث شوی چې ما په پښتو ژبه او په دري ژبه دوه شرحې وموندلې، او په دې مونوګراف کې مې ترینه استفاده وکړه.

فهرست

موضوع	مخ
دالی	آ.....
خلاصه	ب.....
مننلیک	ج.....
تقریظ	د.....
سریزه	1.....
دموضوع ستونزه	2.....
دموضوع اهمیت:	2.....
دخیرنې تکلاره	2.....
دخیرنې پوښتنه	2.....
د خیرنې حدود	2.....
پخوانیو خیرنو ته کتنه	3.....

لومړی فصل

عمومیات

لومړی مبحث: د امنیتي تدابیرو پیژندنه	1.....
لومړی مطلب: لغوي پیژندنه	1.....
دوهم مطلب: اصطلاحي پیژندنه:	1.....
دویم مبحث: د قوانینو یادونه	2.....
دریم مبحث: د امنیتي تدابیرو تاریخ	4.....
لومړی مطلب: د اسلام په تاریخ کې	4.....
دویم مبحث غیر اسلامي هیوادونو کې د امنیتي تدابیرو تاریخ	6.....

- 6..... خلورم مبحث: د جزا گانو او امنيتي تدابير فرقونه.....
- 7..... پنځم مبحث: د جزا گانو او امنيتي تدابيرو ترمنځ مشابهتونه.....
- 8..... شپږم مبحث: د امنيتي تدابيرو اړوند يوه نقطه.....
- 9..... اووم مبحث: د امنيتي تدابيرو ډولونه.....
- 9..... اتم مبحث: د امنيتي تدابيرو اهميت.....
- 11..... نهم مبحث: د امنيتي تدابيرو نافذيدل.....

دويم فصل

لومړی مبحث: د امنيتي تدابيرو د خصوصياتو پيژندنه

- 14..... دويم مبحث: لومړی ځانگړتيا.....
- 16..... دريم مبحث: دويم خصوصيت.....
- 17..... خلورم مبحث: د امنيتي تدابيرو درېيم خصوصيت.....
- 19..... پنځم مبحث: د امنيتي تدابيرو څلورم خصوصيت.....
- 19..... د امنيتي تدابيرو ځانگړتياوې د جزا کوډ له نظره.....
- 26..... پايله.....
- 27..... وړاندیزونه.....
- 27..... مأخذونه.....

لومړی فصل

عمومیات

په دې فصل کې به د امنیتي تدابیرو اړوند ځینې مقدماتې او مهمو مسایلو باندې رڼا واچول شي انشاءالله.

لومړی مبحث: د امنیتي تدابیرو پیژندنه

د امنیتي تدابیرو د پیژندلو لپاره به یې په لغوي او بیا به یې په اصطلاحي لحاظ وپیژنو.

لومړی مطلب: لغوي پیژندنه

امنیتي تدابیر له دوو کلمو څخه جوړ دي چې مونږ دواړه کلې بیلې بیلې معنا کوو:

الف: تامین عربي کلمه ده چې د ساتنې او حفاظت کولو او د تړون په معنا ده.¹

ب: تدابیر د اندازه کولو او د برید کولو په معنا ده.²

دا چې د یو څیز لغوي څېړنه د هغه څیز معنا نه افاده کوي، نو له همدې امله لغوي څېړنه د یو علم د نوم مکمل

وضاحت نه ورکوي، نو ځکه اصطلاحي تعریف د هر علم لپاره اړین دی چې د هغه علم ټول اړخونه په اصطلاحي

تعریف کې روښانه کېدای شي.

دوهم مطلب: اصطلاحي پیژندنه:

امنیتي تدابیر د افغانستان د جزا کود له نظره چې په 184 ماده کې تعریف شوې په لاندې ډول ده:

امنیتي تدابیرونه له هغه اقداماتو څخه عبارت دي چې د ذیصلاح محکمې لخوا د تورن یا محکوم د تربیت یا

صلاح، له ټولنیز ژوندانه سره د هغه د بیا انطباق د تورن یا محکوم د خطرناک والي حالت په پام سره د جرم د

پېښېدو او تکرار څخه د مخنیوي لپاره نیول کېږي او په فیصله کې ذکر کېږي.³

¹. پوهاند احمد گل وائق، درانی. (1398ل). د افغانستان د جزا کود تحلیل، یار څېړندویه ټولنه.

². وړاندینې مرجع.

³. د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د جزا کود (1396) رسمي جریده 184 ماده.

د افغانستان ملغا شوي جزا قانون چې په 1355 کال کې نافذ شوې ؤ، د امنيتي تدابيرو په اړه کوم مشخص تعريف نه ؤ شوې، بلکې په دويم فصل کې ورته اشاره شوې وه، چې د امنيتي تدابيرو ډولونه او اړوند څېنې نور مسايل په کې ذکر شوي ؤ، خو کوم مشخص تعريف يې ورته نه وو کړي.⁴

همدارنگه پوهاند حفيظ الله دانش په خپل کتاب (جزا پېژندنه) کې په دويم فصل کې لاندې تعريف کړی دی:

امنيتي تدابيرونه د اجتماعي عکس العملونو يو ډول دی چې د جزاگانو بر عکس د اخلاقي او تنبیهي موخو درلودونکي نه دي، بلکې يوازې اصلاحي موخه او د ټولني څخه د دفاع او حمايت موخه تعقيبوي، چې ټولو مسؤولو او غړي مسؤولو مجرمينو باندې چې خطرناک او وخيم حالت ولري تطبيق کېږي.⁵

دا هغه تعريفونه ؤ چې د امنيتي تدابيرو ته وړاندې شوې ؤ، چې همدومره پېژندنه به اکتفا وکړي.

د امنيتي تدابيرو نومونه

امنيتي تدابير مختلف نومونه لري چې په هر ځای کې ترينه په مختلفو نومونو استفاده کېږي، لکه: پښتو کې ورته امنيتي تدابير، دري کې ورته تدابير امنيتي، انگليسي کې ورته Security measures اردو کې ورته حفاظتي اقدامات او عربي کې ورته تدابير أمنية ويل کېږي.

مطلب که هر ځای کې مو له دې لغتونو څخه هر يو لغت مخې ته راغی نو، دا ټول د امنيتي تدابيرو معنا ورکوي.

دويم مبحث: د قوانينو يادونه

امنيتي تدابيرو يادونه يوازې په جزايي قوانينو کې کېږي، ځکه امنيتي تدابير په خپله اجتماعي عکس العملونه يو ډول دي، نو ځکه يوازې جزاء ترېنه يادونه کوي، په دې اړه د افغانستان پخواني جزا قانون هم له 121 مادې څخه تر 140 مادې پورې احکام ذکر کړي ؤ، يعنې د افغانستان د جزا قانون ټول 523 مادې ؤ، چې له دې جملې

4. د جزا قانون (1355) رسمي جريده، دويم فصل.

5. پوهاند حفيظ الله دانش. (1399). جزا پېژندنه، درېيم چاپ، جلال آباد: مسلم خپرندويه ټولنه، مخ 61.

څخه 19 مادې امنيتي تدابيرو ته وقف شوې وې، يوه يادونه بايد وکړو چې د افغانستان د 1355 لمريز کال د جزا قانون په 1396 کال کې د جزا کوډ د نافذېدو سره ملغا اعلان شو، دلته مونږ ترېنه يوازې يادونه کوو⁶.

همدارنگه د افغانستان د وروستي جزا کوډ چې په 1396 کال کې بنافذ شوې دی له 184 مادې څخه تر 206 مادې امنيتي تدابيرو ته وقف شوې دی، چې په لنډه توگه يې وايو، نو جزا کوډ ټولې 916 مادې لري چې له جملې يې 22 مادې امنيتي تدابيرو ته بيلې شوي دي. هېره دې نه وي چې اوسمهال دواړه قوانين غير نافذ دي، ځکه د جمهوريت د سقوط څخه وروسته ټول قوانين لغوه دي، او اوس مهال د اسلامي امارت د دويم ځل واکمنۍ لومړۍ کال دی چې تر دې دمه د جزا اړوند مشخص قانون نشته بلکې محکمې په ډيرو کمو مواردو کې فيصله کوي هغه هم د حنفي فقهې په رڼا کې، اميد لرو چې ډير د جزا اړوند يو ماډرن قانون نافذ شي.

ترڅو د محاکمو د پراگنده فيصلو مخه ونیول شي، او عدالت په سم ډول پلي شي، ځکه حنفي فقهه ډير پخوا تدوين شوې ده، او اوس زمانه بدله ده، کوم مسائل چې اوس پېښيږي هغه پخوا نه ؤ، که هر څومره نړۍ پرمختگ کوي، نو بايد قوانين هم ورسره ماډرن شي، او دغه ځانگړتيا يوازې په اسلام کې ده چې د هرې زمان او سيمې سره په کامل مشکل سره منطبق دی، د اجتهاد دروازه اسلام د همدې لپاره خلاصه پريښې ده چې هر وخت نويو مسايلو ته اړتيا پيدا شي، نو دغه نوي مسايلو ته د اسلام د اصولو په رڼا کې نوي احکام مستنبط شي، اگر که حنفي فقهه په اوس وخت کې ډيرې مطبوطې فتواوې، سرچې، او فقهې ليکل شوي دي، خو هغه د ټول عالم اسلام لپاره ليکل شوي دي، ځانگړي هېواد لپاره مشخص نه دي ليکل شوي، نو پکار ده چې د حنفي فقهې د مشهورو اثارو لکه: هدايه، ردالمختار، کنز الدقايق زنجاني، المبسوط، د نورو معترو اثارو څخه په قياس د افغانستان لپاره مختلف قوانين جوړ شي، ترڅو د نوي مادې له چټکو پرمختگونو سره يو ځای مل پاتې شو.

⁶ د ډيرو معلوماتو لپاره کولای شئ چې دکوکل سرچ انجن ته مراجعه وکړئ.

دریم مبحث: د امنیتي تدابیرو تاریخ

مسلك او هر علم یو لړ پړاوو لري، په مخکې هر کله چې له دغه پړاوونو را تېر شي بیا د پوخوالي مرحلې ته سیري، همداسې امنیتي تدابیرو چې نن سبا داسې په اسانه د کتاب په څو محدودو ورقو کې زده کولای شو، نو دې ډیر پړاوونه وهلي دي بلاخره د کتاب پاڼو ته راختلې دي، نو مونږ به هم د امنیتي تدابیرو چې د اجتماعي عکس العملونو یو ډول دی په دوو پړاوونو کې وڅېړو، لومړی به یې د اسلام په تاریخ کې او بیا د تاریخ اسلام څخه غیر مطالعه کړو.

لومړی مطلب: د اسلام په تاریخ کې

اسلام یو دین دی په ادم علیه السلام پیل او پر رسول الله **A** باندې پای مومي، د دغه دین د تکمیل لپاره الله **Ψ** په مختلفو ژبو، قومونو، وطنونو (هېوادونو) او نومونو باندې خپل استازی د پیغمبرانو تر نوم لاندې د نړۍ هر قوم ته د هماغه قوم په ژبه رالېږي دي، نو که مونږ د اسلام خبره کوو، نو د اسلام څخه یوازې د رسول الله **A** امت مرا دنه دی بلکې د آدم **U** څخه تر رسول الله **A** پورې چې څومره پیغمبران راغلي ټولو ته اسلام وايي، او دې ټولو پیغمبرانو د یو هدف لپاره کار کاوه چې هغه د الله عبادت او اطاعت دی.

بهر حال اسلام کې که د جزا کانو خبره و کړو، نو روښانه تاریخ لري د آدم **U** د لومړۍ سهوې، جزا له جنت څخه راویستل و، یعنې که آدم **U** په جنت کې د غنمو بوتې ته لاس نه و ای وروړی نو هیڅکله به له جنت څخه نه وای ویستل شوی، نو د سهوې جزا د آدم **U** او میرمنې ته یې ورکړل شوه، که له دې مخکې نظر واچوو، نو شیطان د الله د حکم څخه نافرمانی وکړه، او جزا یې ملعون گرځېدل او د ملایکې د استازي څخه د الله د دشمن لقب یې وکتل.

راځو د جزا کانو برخه ته، چې ډیر عمیق پکې نه خو را به شو امنیتي تدابیرو ته چې اسلام کې یې مخینه وگورو: اسلام ولی ښځې په حجاب مکلفې گرځولي دي، او کورونو کې یې د ناستې امر ورته کړې؟ د دې وجه همدا ده چې که چېرې ښځې لوڅ مخ وگرځي، نو ټولنه به د زنا د هډو حیثیت غوره کړي، نسب به ورک شي، د خپلوی اړیکې به

ختې شي او ټولنه به د وحشي ځنگل شکل غوره کړي، دا چې د دغه پورته امراضو مخه ونیول شي، نو د جرم د پېل څخه مخکې اسلام هغه عوامل له منځه وړي، چې هغه عوامل د جرايمو د سوق لامل گرځي، يعنې که امنيتي تدابير وگورو ځينې وخت د جرم څخه مخکې په يو شخص لکه ماشوم د ار لاهلوا ته وړل، چې د جرم آثار پکې وموندل شي، يعنې دلته ماشوم جرم نه دی کړی بلکې آثار او علامات داسې ښکاري چې دابه جرم کوي، نو ماشوم يو محفوظ ځای ته وړل او دلته تربيه ورکول کېږي، دې عامل ته اسلم پوره ۱۴۰۰ کاله پخورا حل لار راويستې او همدغه لړۍ چې ښځې بايد حجاب مراعت کړي، که حجاب مراعت نه شي، که هر څومره يو انسان سپېڅلې وي، او د دنيا ټول علوم له ده سره وي، او بيا هم دا انسان لوڅ مخ او يا بې حجابه زنا ته وگوري، نو يقيني يم چې په سلو کې د ۸۰ فيصده انسانانو به ښوئېږي، او کار به ترېنه وړانېږي، نو همدغه امنيتي تدبير دی چې اسلام مخکې د جرم د وقوع څخه نيولي، ترڅو جرم پېښ نه شي.

دا د اسلام يو کوچنی مثال دی، که بل مثال وگورو که يو مسلمان ماشوم غلا وکړي، نو د اسلام له نظره په ده غلا حد نه تطبیقېږي، بلکې دې ته به تعزير ورکول کېږي، چې هغه د قاضي واک دی، چې حالاتو څه ډول غوښتنه کله، هماغسې تعزير به ورکول کېږي، نو دلته تاسو ولېده چې په لومړي مثال يې يو تدبير مخکې د جرم څخه او دويم مثال کې بل تدبير وروسته د جرم څخه ونیول شول، نو همدغه امنيتي تدابير دي، چې اسلم په نظر کې نيولي دي، که تاسو د دې مونوگراف مطالعه دقيقه کړې وي نو په لومړي سر کې به مو لوستي وي چې د جرم د پېښېدو څخه مخکې او د تکرار د مخنيوي په خاطر نيول کېږي، د جزا کوډ له نظره خو دلته مو د اسلام له نظره دوه مثالونه ولېدل چې جزا گانې نه وي، خو د جزاگانو څخه مخکې پرې تطبيق شو، نو دا د اسلام له نظره د امنيتي تدابير و لنډه تاريخچه وه.

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت جزا کوډ (۱۳۹۶) رسېي جريده ۱۸۴ ماده.

دويم مبحث غير اسلامي هیوادونو کې د امنیتي تدابیرو تاریخ

غرب تر ۱۷ پیړۍ پورې ځنګلي ژوند کاوه، دوی دومره د عقل څخه خلاص و، چې تر نولسمې پیړۍ پورې یې د بښې په انسانیت شکمن ؤ، چې آیا بښه انسان دی او که کوم بل مخلوق؟ دوی جرم او د جرم د مخنیوي لپاره تدبیر نه پېژندل، کلیساګانو کې د پاپانو لخوا د خپې څخه قواعد جوړ کړي ؤ او د دین جامه یې ور اغوستې وه، په ټولنیز ژوند کې فیوډالان په غریبو حکومت کاوه، انسان به یې د خرو په څیر کارول نه د جايداد خاوندان ؤ او نه د ارادې، بس تر دغه وخته پورې د غرب دغه حال ؤ بلاخره په اولسمه او له دې وروسته پیړیو دې د سیزار بېکاریا په شمول، یو شمیر عالمان را پورته کيږي او جزا خلکو ته پېژني، وروسته دوی د فرانسې د انقلاب څخه یو څه خوبولي کېږي، او ورو ورو لږ بیدارېږي، او بلاخره دوی جرم پېژني او جزاګانې ورته ټاکي، او جزاګانې له خپل سړیو څخه د قانون تر حاشیو را رسوي، له دې څخه وروسته دوی قوانین جوړوي او د جرم د وقوع څخه مخکې او وروسته تدابیر پېژني، نو دغه دغرب حال ؤ، او دا د امنیتي تدابیرو لنډ تاریخ ؤ.

د ډیرو معلوماتو لپاره د پوهاند حفیظ الله دانش د جزا د حقوقو د تاریخ په نامه یو تدریسي کتاب دی، هغه درسره ولولئ انشاء الله سر به مو خلاص شي.

څلورم مبحث: د جزا ګانو او امنیتي تدابیر فرقونه

جزا ګانې او امنیتي تدابیر دواړه د اجتماعي عکس العملونو ډولونه دي، دا چې دا دواړه سره خپلو کې کوم توپرونه لری، نو دا به په لاندې کرښو کې را خلاصه کړو.

جزا ګانې همېش په مسؤولو مجرمینو او امنیتي تدابیر ډیر کله په غیر مسؤولو مجرمینو او کله چې اړتیا شي په مسؤولو مجرمینو تطبیقېږي.

جزا ګانو کې د یو انسان حیات هم پای مومي لکه اعدام، خو بر عکس امنیتي تدابیرو کې هیڅکله د انسان ژوند له منځه نشي تلای.

جزاگانې باید د جرم د اثبات څخه وروسته تطبیق شي، خو امنیتي تدابیر کله کله د جرم د وقوع څخه مخکې هم تطبیقیدای شي.

امنیتي تدابیرو لپاره معین وخت نه دی ټاکل شوې، په داسې حال کې د مجرم شخصیت او وضعې ته په کتو پرې موده ټاکل کېږي، په داسې حال کې چې په جزاگانو کې په قانون کې صراحتاً د هرې جزا لپاره اقله اکثره موده معین شوې وي.

امنیتي تدابیر د وخت او حالاتو ته په کتو ممکن تجدیر نظر شي، یعنی دوباره پرې کتنه وشي، په داسې حال کې چې جزاگانو کې به قطعي صورت تجدید نظر نشته، او ټولې هغه جزاگانې چې حکم پرې شوې وي لازم الاجزا دي، مگر کله چې هغه ټاکل شوي شرایط پوره شي چې هغه استثنايي موارد دي، بیا د تجدید نظر غوښتنه پکې کېدای شي.

جزاگانو کې تحقیري خصوصیت چې په دې کې ویره، ترس او حتا کله کله د مجرم فزیکي شخصیت هم تر شکنجې لاندې کېږي، وجود لري، ولی برعکس په امنیتي تدابیرو کې دا یو هم شتون نلري، بلکې امنیتي تدابیر د رمانی شکل لري.⁷

د ځای له پلوه: جزاگانو معمولاً به مجسونو او توقیف خونو کې تطبیقېږي په داسې حال کې چې امنیتي تدابیر په روغتونونو، دارالاطفال، دارالایتام او نورو هغه ځایونو کې چې قاضي یې وغواړي لکه په خپل کور کې د بل چا کور کې هم تطبیقولای شي.

پنځم مبحث: د جزاگانو او امنیتي تدابیرو ترمنځ مشابهتونه

وړاندې مو د جزاگانو او د امنیتي تدابیرو ترمنځ په توپرونو بحث وکړ، په دې برخه کې به د جزاگانو او امنیتي تدابیرو ترمنځ په شباهتونو یا هغه حالتونو چې دا دواړه پکې درته والی لري بحث وکړو:

7. محمد افضل، ذاکر شرح کود جزا. (۳۹۸). جلد اول چاپ خانه سعید، مخونه ۳۳۵ – ۳۳۶.

د حکم د صدور له حیثه: جزا گانې او امنیتي تدابیر چې هر کله په یو شخص باندې تطبیقېږي نو باید د محکمې په قطعي حکم باندې پرې تطبیق شي، یا په ساده ډول چې محکمه په دې حکم وکړي، پرته د محکمې له حکم څخه نه په یو شخص جز او نه پرې امنیتي تدابیر تطبیقېدای شي.

د اصلاحي هدف له حیثه: جزا گانې چې په یو شخص باندې تطبیقېږي نو د نورو هدفونو سره سره یې یو هدف د مجرم اصلاح ده، چې همدا هدف په امنیتي تدابیرو کې هم وجود لري، یعنې په دواړو کې کوشش کېږي چې د مجرم شخصیت اصلاح شي.

د پورته شباهتونو بر سېره د جزا گانو او امنیتي تدابیرو ترمنځ دوه مشترکې ځانګړتیاوې هم وجود لري، چې هغه د قانونمندی اصل او د قضاء مداخله، دا به دواړو کې حتمي ده چې وجود ولري، د جزا کوډ ۱۸۴ ماده په دې اړه صراحتاً یادونه کړې چې امنیتي تدابیر د صدور لپاره قضائي مقامات وضع کړي چې همدې ته د قانونمندی اصل ویل کېږي، چې هم په جزاگانو کې او هم په امنیتي تدابیرو کې شتون لري.⁸

شپږم مبحث: د امنیتي تدابیرو اړوند یوه نقطه

افغانستان کې تر اوسه پورې په جزائي برخه کې دوه مدون قوانین تصویب شوي چې یو د جزا قانون چې د داؤد خان په وخت کې په ۱۳۵۵ هـ. ش کې نافذ او بل د جزا کوډ چې په (۱۳۹۶) کال کې د افغانستان د وروستي ولسمشر محمد اشرف اغني په وخت کې نافذ شوی په دې دواړو کې د امنیتي تدابیرو اړونده مادې شته، اکر که اوسنیو حالاتو کې دواړه ملغا دي، خو بیا دافغانستان د ۱۳۵۵ کال جزا قانون امنیتي تدابیرو ته امنیتي تدابیرونه او د افغانستان د ۱۳۹۶ کال جزا کوډ ورته تأمینی تدبیرونه ویلي دي، یعنې اکر که دواړه مترادف الفاظ دي، خو بیا هم بېلابېل نومونه ورته دواړو قوانینو استعمال کړي دي، چې دې ټکي ته مو باید توجه وي.

8. محمد افضل، ذاکر شرح کوډ جزا (۱۳۹۸ هـ. ش). جلد اول چاپ خانه سعید، مخ ۵۳۶.

اووم مبحث: د امنیتي تدابیرو ډولونه

د افغانستان وروستي جزا کوډ امنیتي تدابیر په څلور ډولونو ویشلې دي چې په لاندې ډول دي: چې د جزا کوډ ۱۸۶ مادې ورته اشاره کړې ده.

د آزادۍ سلبوونکي امنیتي تدبیرونه: د ۱۸۷ مادې څخه تر ۱۹۲ مادې پورې.

د آزادۍ تحدیدونکي امنیتي تدبیرونه: د ۱۹۷ مادې څخه تر ۲۰۲ مادې پورې.

د حقوقو سلبوونکي امنیتي تدبیرونه: د ۱۹۷ مادې څخه تر ۲۰۲ مادې پورې.

مالي او اقتصادي امنیتي تدبیرونه: د ۲۰۳ مادې څخه تر ۲۰۶ مادې پورې.

د دې ټولو په هکله جزا کوډ تفصیلي بحث کړې دی، دلته یې اړونده حالات مور نه شو بیانولای، ځکه د دې پوره تفصیل به د دې مونوګراف د حوصیلې څخه پورته خبره وي، ځکه دا هر ډول جلا جلا حالت او احوال لري، نو ځکه مور یوازې په نومونو کې اکتفا کوو، او ډیر اوږد بحث په کې نه کوو لوستونکي کولای شي د دې د هر ډول سره د جزا کوډ مادې لیکل شوي دي هملته دې مراجعه وکړي، ترڅو پرې په مکمل ډول پوه شي.⁹

اتم مبحث: د امنیتي تدابیرو اهمیت

پرته له شکه چې د اجتماعي عکس العملونو په برخه کې د امنیتي تدابیر ډیر بارز رول لري، ممکن د امنیتي تدابیرو نوم چې عام خلک واورې برداشت به یې دا وي چې چېرته پولیس د امنیت لپاره تلاشي کوي او اقدامات ورته نیسي، خو بالعکس که چېرته یو حقوقپوه ته دا نوم واخستل شي، نو هغه به یې په ارزښت پوه شي، هغه د پښتو ژبې متل دی چې د زرو په قدر په زرګر ښه پوهېږي، په هر حال په لاندې څو شمارو کې به د امنیتي تدابیرو اهمیت را خلاصه کړو.

که چېرې امنیتي تدابیر نه وای نو نیم جرمونه به پرته له جزا پاتې کېده، ځکه لوي، مجرمینو به ماشومان د جرم لپاره لېږل کله چې ماشومان د پولیسو لخوا نیول کېده نو دا چې ماشومان د جزائي دعوي لپاره په شرایطو پوره نه

9. د افغانستان اسلامي جمهوریت د جزا کوډ (۱۳۹۶) کال د عدلي وزارت نشراتي ارګان، د ۱۸۶ څخه تر ۲۰۶ مادو پورې.

وي، او دعوی پرې نه شي اقامه کېدای، نو په دې کار سره به ماشومان خوشي کېدل، او له دې څخه په لویو مجرمینو سوء استفاده کوله، نو دا چې امنیتي تدابیر په ماشومانو هم تطبیقیدای شي، نو ماشومان هم د مسؤلیت په دایره کې ونښتل، او څه نا څه عواقب د خپل عمل څخه گوري، نو ځکه امنیتي تدابیر دلته ډیر ستر رول لري، که امنیتي تدابیر نه وئ نو دلته به ډیره ستره خلا موجود وه.

ځینې وخت جزا گانې د یو چا شخصیت نشي اصلاح کولای، اړتیاوې چې شخص داسې ځای ته ولېږل شي چې هلته د هغه شخصیت نه بلکې صحت تر تداوی لاندې ونيول شي، لکه فرضاً: یو نشه یی د جرم مرتکب شي، نو که دا نشه یی مور عمر قید هم کړو، نو په ټول عمر کې دده شخصیت نه جوړېږي، ځکه هغه نشه یی دی، خو ولی برعکس که همدا نشه یی مور یو کال په یو روغتون کې بستر کړو او تداوی یې وکړو، نو په یو کال کې د ده شخصیت جوړیدای شي یعنې د دې نشه لپاره عمر قید دومره مؤثر نه دی لکه یو کال معالجه چې دا د امنیتي تدابیرو پورې اهمیت څرگندوي.

د جزا دایره یوازې په مسؤلو مجرمینو باندې راڅرخي، په داسې حال کې چې په ټولنه کې یوازې مسؤل مجرمین ژوند نه کوي، کله که ماشومان، لیونیان، شیخ فاني بوداگان او نور فاقد الاهلیت اشخاص جرمونه وکړي، نو د دوی لپاره خو جزا گانې نشته، نو آیا دلته به اوس دوی آزاد پرېښودل کېږي؟ نه! د دې خلا د ډکولو لپاره امنیتي تدابیر دي، چې نه ترینه ماشوم خلاصېږي، نه ترینه لیوني او نه ترینه بل څوک بلکې په ټولو خلکو امنیتي تدابیر تطبیقیدای شي، چې دا کار د جزاگانو د وس نه دی، نو دا هم د امنیتي تدابیرو ستر اهمیت دی.

ځینې وخت مسؤل مجرمین چې جزا گانې پرې تطبیقېږي، هغه هم اړتیا لري چې امنیتي تدابیر پرې تطبیق شي، او پرته له دې شخصیت نه اصلاح کېږي لکه یو ځوان د غلا جرم کوي، دا غلا دې ځوان د بېکارۍ له امله کړې ده، اوس که په دې باندې حبس روان وي، که د حبس په جریان کې دې ته یو کسب وښودل شي، او مسلکي شي نو دا ځوان به تر ابدې پورې بیا جرم ونکړي ځکه د مسلک خاوند شو، نو دلته اړتیاوې لیدل کېږي چې په دې ځوان دې

امنيتي تدابير تطبيق شي ترڅو هم د بيکارۍ څخه خلاص شي او هم د کار خاوند شي، چې دا کار يوازې امنيتي تدابير کولای شي، دا کار د جزاگانو وس نه دی.

که موږ د جزاگانو مؤثريت او د امنيتي تدابيرو مؤثريت وگورو نو څرگنده به شي چې د امنيتي تدابيرو مؤثريت ډير دی، ځکه جزاگانې يوازې دا کار کوي چې د مجرم څخه د جرم انتقام واخلي، لکه، اعدام، حبس يا نورې جزاگانې دا يوازې انتقامي بڼه لري چې د مجرم په شخصيت کوم خاص اثر نه لري، ولې برعکس امنيتي تدابير ډير مؤثر دي ځکه هغه درماني او معالوجوي شکل لري، انتقام پکې وجود نه لري، هڅه کېږي ترڅو پکې د مجرم اساسي ستونزه حل شي لکه د کار د نشتون له امله هغه کسب ور وښودل يا نور، کله چې په جزائي برخه کې فرضاً د حبس څخه خوشې شو، نو جزا يا د جرم اغېزې همدلته ختم شو، خو ولې کله چې په يو چا امنيتي تدابير تطبيق شي، نو د امنيتي تدابيرو د خلاصېدو څخه وروسته د هغه نتيجه مرتب کېږي چې د يو شخص معالجه کېږي يا د کسب خاوند کېږي، نو مؤثر والي يوازې امنيتي تدابير لري، او دا کار بيا هيڅکله جزاگانې نشي کولای.

دا او دېته ورته نور عوامل دي چې د امنيتي تدابيرو اهميت موږ ته را څرگندوي، چې څومره اهميت لري، نو د دې دلايلو په بنا ويلای شو چې امنيتي تدابير او جزاگانې دواړه د ټولني لپاره ضروري دي، يوازې په جزاگانو ټولنه هيڅ کله نشي اصلاح کېدای، ترڅو چې ورسره امنيتي تدابير نه وي.

نهم مبحث: د امنيتي تدابيرو نافذيدل

د امنيتي تدابيرو د نافذيدو په اړه د افغانستان د پخواني جزا کوډ ۱۸۵ ماده دوه حالاته پيشبيني کړي او درېيم يې د امنيتي تدابيرو د صدور ځای وړاندې کړی، د پخواني جزا کوډ ۱۸۵ ماده داسې صرحه لري:

اوله فقره: محکمه هغه وخت د دې قانون په پيشبيني شويو تاميني تدابيرونو حکم کوي چې ثابته شي محکوم عليه د داسې عمل مرتکب شوی وي چې د قانون په حکم جرم پېژندل شوی وي او د تورن يا محکوم حالت، د ټولني گټو او مصالحو ته خطر وگنل شي.

دويمه فقره: د تورن يا محكوم حالت هغه د ټولني گټو او مصالحو پر خلاف گټل کېږي، چې په حال او تير (گذشته) کې د هغه روپي څخه او يا د جرم د ارتکاب له حالاتو او علتونو څخه د جرم د واقع کېدو قوي احتمال متصور وي.

دا دوه حالاته د پخواني جزا کوډ له مخې د امنيتي تدابيرو د نافذيدو حالتونه دي، او همدا راز د همدې ۱۸۵ مادې درېيمه فقره بيا امنيتي تدابير يوازې د محکمې تر حکم پورې منحصر کوي لکه درېيمه فقره وايي:

(محکمه مکلفه ده چې يوازې د دې قانون په پيشبيني شوو حالاتو او شرايطو کې په تاميني تدبيرونه حکم وکړي.¹⁰ په دې فقره کې د امنيتي تدابيرو لپاره دوه شرايط کېښودل شو، لومړی بايد قانون پيشبيني کړی وي، او دويم د محکمې په حکم، چې پرته له دې د وو شرايطو څخه په هيڅ ډول امنيتي تدابير نشي تطبيقيدلای، يعنې په خلص ډول يې که ووايو، نو يوازې محکمه کولای شي چې په امنيتي تدابيرو حکم وکړي او بس، بل څوک نشي کولای چې چانه امنيتي تدابير ورکړي، چې دا ځانگړتيا به جزا کانو کې هم وجود لري او د همدغه علت له مخې جزا کاني او امنيتي تدابير سره مشابهت لري.¹¹

10. د افغانستان اسلامي جمهوري دولت جزا کوډ (۱۳۹۶) رسې جريده ۱۲۶ گڼه ۱۸۵ ماده.

11. محمد افضل، ذاکر، شرح کوډ جزا (۱۳۹۸) جلد اول چاپ خانه سعید صفحه ۵۴۸.

دویم فصل

په دې فصل کې به که د الله رضا وه نو دامنیتي تدابیرو په ځانګړتیاوو مفصل او پراخ بحثونه وکړو.

لومړی مبحث: د امنیتی تدابیرو د خصوصیاتو پیژندنه

په وړاندې بحثونو کې مو د امنیتی تدابیرو اړوند په مقدماتي مسایلو پراخه بحثونه وکړه، دا چې زموږ د مونوګراف اصلي موضوع د امنیتی تدابیر د خصوصیاتو څېړنه ده، نو اړتیا لېدل کېده چې باید مخکې د موضوع څخه په هغه مسایلو بحث وشي، چې موضوع ته لاره هواروي، یعنې که چېرې مو امنیتی تدابیر نه وای پیژندلای، نو که چېرته چا دا مونوګراف وروسته د چاپ څخه خلاص کړ، او مستقیماً یې د امنیتی تدابیرو په خصوصیاتو سترګې ولګېږي، نو هغه به په یقیني ډول کنګس کېده، چې دا امنیتی تدابیر پیژندل شوې نه دي، مفهوم په کې واضح شوې نه دی، اهداف او نور مسایل یې نشته او مستقیماً یې د خصوصیاتو بحث پېل شوی، نو دا کار د موضوع په پوره څېړه باندې، د انسان شک پیدا کوي او دا یقین پیدا کوي چې ګوا کې د دې مونوګراف لیکوونکي ځان د موضوع څخه خلاص کړی او اخوا دیکخوا یې د موضوع څخه ځان ایستلی دی، په هر حال دا چې تسل مو وشو او د اصلي موضوع ته د راتګ څخه مخکې په مقدماتي بحثونو باندې مو سر خلاص شو، نو اوس به خپلې موضوع ته راشو، چې همدا برخه زموږ د مونوګراف محتوا ده.

چې خصوصیات سم وپېژنو نو لومړی به یې په عنواني شکل ولیکو، او بیا به په ، عنوانو باندې جلا جلا څېړنه وکړو.

امنیتی تدابیرو خصوصیات د افغانستان د حقوقي برخې تر ټولو پیاوړي استاد چې په حقوقي برخه کې په افغانستان کې له ده بل متخصص او قوي سټه نشته یوهاند حفیظ الله دانش په خپل درسي کتاب جزا پیژندنه (چې دا کتاب د افغانستان په ټولو دولتي او خصوصي پوهنتونو کې تدریسېږي) د امنیتی تدابیرو خصوصیات یې په څلور ډولونو ویشلي دي چې په لاندې ډوي دي.¹²

¹² . حفیظ الله، دانش . (1399). جزا پیژندنه، درېیم چاپ، جلال آباد: مسلم خپرندویه ټولنه مخ ۷۰.

1. د امنيتي تدابيرو نه مشقتي خصوصيت.
2. د امنيتي تدابيرونو نه تحقيقي خصوصيت.
3. د امنيتي تدابيرونو د غير معينوالي خصوصيت.
4. او د امنيتي تدابيرونو د تغير او بيا کتنې وروالي خصوصيت.¹³

پوهاند حفيظ الله دانش د امنيتي تدابيرو خصوصيات په همدغه څلورو کړنو کې راټول کړي دي، نو دا چې زموږ سويه د پوهاند صيب په مقابل کې ډيره ښکته ده، نو موږ هم مجبوراً د پوهاند صيب په پل باندې پل ږدو، او د هغه د نظر مطابق د امنيتي تدابيرو خصوصيات چې همدا څلور يې ذکر کړي دي، په همدې څلورو بحث کوو، او نوره موضوع راټولو، که په اخره کې بيا څه ملاحظات مو درلوده، نو دضميمي په شکل ترې په يو جلا عنوان کې ذکر کوو، اوس به د امنيتي تدابيرو په دې هر خصوصيت باندې جلال جلا بحث وکړ، ترڅو موضوع په مکمل ډول روښانه شي.

دويم مبحث: لومړی ځانگړتيا

د امنيتي تدابيرو نه مشقتي خصوصيت له دې خصوصيت څخه هدف دا دی چې امنيتي تدابير مشقت، زجر او تکليف نه لري، بلکې درماني شکل لري، مشقتي خصوصيت بيا به جزا گانو کې موجود وي، يعنې ټولې جزا گانې مشقت لري لکه د تحقيق په مرحله کې ممکن د پوليسو لخوا ووهل شي، يا د حبس په موده کې پرې جبري کارونه وشي، او يا هم نور هغه کارونه چې هغه مجرم ته اذيت رسوي، خو اما امنيتي تدابيرو کې بيا مشقت نشته شخص تکاليف نه کالي بلکې شخص ته درماني شکل لري، د شخص عمر ته په پام پرې تطبيقې لکه په ماشوم چې يو ولي ته ورکول کېږي ترڅو کور کې يې نظارت وشي، همدارنگه هغه کس چې د غلا د جرم مرتکب گرځي جزا پرې تطبيقېږي، خو د جزا ترڅنګ پرې

¹³. پوهاند حفيظ الله، دانش، (1399). جزا پېژندنه، درېيم چاپ، جلال آباد: مسلم څېړندويه ټولنه، مخونه، 70 – 74.

امنیتی تدابیر هم تطبیق‌ب‌ری لکه د حبس په جریان کې ورته جبرې کسب کسب ور بنودل کېږي، په کسب کې د شخص شخصیت اصلاح کېږي

او هم د شخص راتلونکی جوړیږي، کله چې یو شخص کارو بار خاوند شي بیا هیڅکله غلا نه کوي، نو همدا کسب یادول کوم مشقت نه دی بلکې د شخص درملنه ده چې د غلا څخه کېږي، یو سوال دا پیدا کېږي چې ولې امنیتي تدابیر مشقت نه لري؟ د دې ځواب دا دی چې هر کله چې جزا څومره سخته وي، هماغومره بد عواقب هم له ځان سره لري، په دې کار سره مجرم نور هم په عقدي کېږي، او کوشش کوي چې د خپلو وهلو او شکنجو انتقام بېرته د دولت څخه واخلي، د جرم څخه پخوا به یې چې یو جرم کول په دې کار سره کوشش کوي په هر ډول چې کېږي خپل انتقام واخلي، په ټولنه کې له هیڅ راز جرم څخه صرفه نکوي، او شخص په لوی مجرم بدلېږي، چې ټول واقع د جراگانو دستخوالي او مشقت نتیجه ده، هر کله که دا جزا نرمه وای نو د مجرم څخه دومره په لویه کچه مجرم هیڅکله نه جوړیږي، او اړتیا لیدل کېږي چې شخص په داسې شکل سره جزا گانې ويني چې جزا هم پرې تطبیق شي او اصلاح یې هم وشي، چې به دې کار سره ټولنه د جرمونو څخه پاکېږي نو ځکه امنیتي تدابیر مشقت نه لري چې هغه څه اذیت ولري، انتقام را پاروي، او هغه څه چې درملنې په شکل تطبیقېږي په نتیجه به یې دایمي او حتمي ده.

نو د امنیتي تدابیرو نه مشتقي هدف معنا دا شوه چې په امنیتي تدابیرو کې مشقت اذیت شخص او نور هغه مسایل نشته چې انتقام را پاروي.

که څه هم چې امنیتي تدابیرو نه مشقت نه لري خو بیا هم یوه کمه اندازه مشقت خامخا لري هغه دا چې امنیتي تدابیر جبري بڼه لري، هر کله چې یو عمل په یو چا په زوره ترسره کېږي نو دا په خپله مشقت دی، که څه هم په په ډیره کمه اندازه اذیت به ولري، خو پرته له دې بله لار نشته، که یو شخص بلکل ازاد پرېښودل شي، نو په دې کار سره هغه هیڅکله نه اصلاح کېږي، او باید چې لږ څه مشقت هم شخص وويني چې د خپل عمل انجام وگوري، ځکه شخص جرم کړی، او څوک چې جرم وکړي، نو باید سختې هم وويني، سختي هم باید په داسې اندازه وي چې

د شخص د انتقام د پاریدني سبب ونه گرځي، نو ثابته شوه چې امنيتي تدابير په خپل ذات کې لږ څه مشقت هم لري.

دریم مبحث: دویم خصوصیت

د امنيتي تدابیرو نه تحقیري خصوصیت
د امنيتي تدابیرو دویم خصوصیت یا خانکرتیا بیا هم د جزاگانو برعکس ده، چې هغه د امنيتي تدابیرو د عدم تحقیر خصوصیت دی، یعنې تحقیر، سپکوالی یا هم هغه څه چې په امنيتي تدابیرو کې نشته هغه کې دې مجرم د سپکوالي احساس وکړي، یا دې جامعه ورته په سپکه سترگه وگوري، معمولاً جزاگانې ټولې مجرم ته تحقیري شکل لري، یعنې مجرم ته ځان د ټولني د نورو خلکو پر خلاف کم او سپک ښکاري، لکه د حبس جزا که د مثال په شکل ونیسو، هر کله چې په یو شخص باندې حبس عملي کېږي نو دا شخص د ټولني له عینکو څخه سپک مقایسه کېږي، یعنې د بندي خطاب ورته کېږي، د هغه اولادونو ته د پلار د اعمالو له کبله په ښه نظر نه کتل کېږي، بندي سړي ته په ټولنه کې څوک قرض هم نه ورکوي زکات، خیرات او نور صدقات هم د نورو خلکو په نسبت خلک بندي سړي ته نه ورکوي، دا ټول هغه مسایل دي چې د یو شخص د تحقیروالي باعث گرځي، او همدارنگه له دویمې زاوڼې کله چې یو شخص بندي کېږي هغه ځان د ټولني د نورو افرادو په نسبت کم محسوسوي، ځکه د بند په حالت کې که یو څوک مریض شي، خلک یې د مریضتیا څخه نه خبرېږي، څوک یې پوښتنې ته نه ورځي، اخترونو، میلو او نورو خوشالیو کې څوک مبارکي ورته نه ورکوي، د خوشحالیو په پروگرامونو کې څوک ورسره مشوره نکوي، حتا تر دې پورې چې دیو بندي په کور کې څوک نږدې واده کوي، یا ښځه کوي یا هم څوک ښځه ورکوي نو له بندي څخه پکې څوک مشوره نه اخلي، نو دا هغه مسایل دي چې بندي ځان د نور خلکو په نسبت کم احساسوي او د حقارت حس وي، چې د جزاگانو عواقب دي، ولې خوشبختانه په امنيتي تدابیرو کې بیا تحقیري خصوصیت په ډیره کمه اندازه لېدل کېږي، ځکه امنيتي تدابیر یو څه تحقیري خصوصیت لري چې له دې څخه سترگې نشي پټېدای، چې دا هم د تطبیقونکو اشخاصو له خوا رامنځته کېږي ولی په نظري لحاظ امنيتي تدابیر تحقیري خصوصیت نه لري.

څلورم مبحث: د امنيتي تدابيرو درېيم خصوصيت

د امنيتيت تدابيرو غير معينوالي خصوصيت جزاگانې به قوانينو کې مخکې له مخکې حالتونو او وختونو تعين شوي وي او ټول څومره وخت او چېرته په يو مجرم باندې تطبيق شي؟ ولې برعکس امنيتي تدابير د پرنسيپ له لحاظ نه دي تعين شوي، يعنې دا نه دي ويل شوي چې په دې شخص باندې په کومه اندازه او چېرته امنيتي تدابير تطبيق شي؟ چې دا په امنيتي تدابيرو کې نه دي واضح شوي، معين والی تعين يا اندازې ته وايي، د جزاگانو په اړوند که ووايو له مختلفو نگاهو و څخه تعين شوي لکه: د حبس د وخت له پلوه د افغانستان پخواني جزا کوډ په ۱۴۵ ماده کې حبس په لاندې ډولونو ويشلی دی:

1. قصير حبس: له درېيو مياشتو څخه تر يو کال پورې.
2. متوسط حبس: له يو کال څخه زيات تر پنځو کلونو پورې.
3. طويل حبس: له پنځو کلونو څخه زيات تر شپاړس کلونو پورې.
4. دويمه درجه دوام حبس: له ۱۶ کلونو څخه زيا تر ۲۰ کلونو پورې.
5. او لومړۍ درجه دوام حبس: له ۲۰ کلونو څخه زيات تر ۳۰ کلونو پورې.¹⁴

همدارنگه له نورو نگاهو څخه هم طبقه بندي شوی لکه قباحتی، جنحوی او جنایتي، د جرم له نگاه څخه طبقه بندي شوی دی يعنې چې څومره د جرم اندازه لويه وي هماغومره يې جزا هم لويه وي، نو دا د جزاگانو بحث شو چې په قوانينو کې ورته هر څه معين شوي دي، خو اما برعکس امنيتي تدابير د پرنسيپ له لحاظه نه دي تعين شوي د دې حکمت دا دی چې د يوشخص د اصلاح اندازه نه ده معلومه چې په څومره وخت کې يوه نشه يي د نشې څخه عادي حالت ته را گرځي يايو ماشوم څومره وخت کې اصلاح کېږي نو دهمدې امله تدابير نه دي معين شوي

¹⁴. د افغانستان اسلامي جمهوري دولت جزا کوډ. (۱۳۹۶). رسعي جريده مسلسل نمبر ۱۲۶۰ له ۱۳۷ مادو څخه تر ۱۴۶ مادو پورې.

بلکې د مجرم شخصیت ته به گوري چې په هر حومه وخت کې د اصلاح وړ وي، نو هماغومره امنیتي تدابیر پرې باید تطبیق شي.

دا به پرنسیب کې دي چې باید امنیتي تدابیر غیر معین وي خو ولی په عمل کې لېدل کېږي چې بیا هم امنیتي تدابیر معین دی او اندازه یې واضح ده، لکه د افغانستان پخواني جزا کوډ تامیني تدبیرونه په څلورو ډولونو ویشلي دي، یعنې معلومه شوه چې معین کړي یې دي چې جزا کوډ ۱۸۶ ماده داسې صراحت لري: د تامیني تدبیرونه په لاندې توګه دي:

1. د ازادۍ سلبوونکي تدبیرونه.
2. د ازادۍ سلبوونکي تدبیرونه.
3. د ازادۍ تحدیدوونکي تدبیرونه.
4. د حقوقو سلبوونکي تدبیرونه.
5. مالي او اقتصادي تدبیرونه.¹⁵

نو ثابته شوه چې امنیتي تدابیر هم معین دي، په قوانینو کې او اندازه او اړوند ټول عواقب یې قوانینو ذکر کړي، نو دا چې ولی یې قوانینو اندازه تعین کړې؟ نو د دې ځواب پوهاند حفیظ الله دانش په خپل درسي کتاب کې د جزا پېژندنې کې د دې حکمت دا ښودلی چې د امنیتي تدابیرو د غیر معین والي خصوصیت د قضاتو د خود سری او سوءاستفادې باعث ګرځي، یعنې بیا به ترینه قاضیان په خپله خوښه غلطه استفاده کوي، چاته به ډېر ټاكي چاته به کم ټاكي، یو هرش مرش به په قضائي نظام کې پیدا کېده، له همدې د محاکمو د خود سریو مخنیوی په پار په قوانینو کې معین شوی دی، چې تر دیره یې دا دلیل معقول دی، او په ځای یې چې باید امنیتي تدابیر هم د جزا ګانو په څېر معین وي.¹⁶

¹⁵. تېره مرجع ۱۸۶ ماده.

¹⁶. حفیظ الله دانش. (1399). جزا پېژندنه، درېیم چاپ، مسلم څېړندویه ټولنه جلال آباد مخ ۷۴.

پنځم مبحث: د امنيتي تدابيرو څلورم خصوصيت

د امنيتي تدابيرو د تغير او بيا کتنې وړوالي خصوصيت ټولې جزاگانې چې يو ځل وټاکل شوې هغه کې بيا کتنه نشته، تغير او تبديل په کې نشته او کموالی او ډېروالی هم په کې نشته، خو برعکس امنيتي تدابير چې کله په يو چا باندې وټاکل شو، نو کېدلای شي چې په هغه کې ادون بدلون راشي، او بيا کتنه پکې وشي، د دې حکمت دا دی چې امنيتي تدابير معالجوي شکل لري، يو شخص چې په هر څومره وخت کې اصلاح شو بايد آزاد شي، ځکه په ده دا معالجه د دې شخص د اصلاح لپاره ده، چې هغه هدف وموندل شو، نو بيا د ده معالجه اختتام مومي، ځکه هدف ترلاسه شو، نو له همدې امله امنيتي تدابير بايد دا خصوصيت ولري چې هر کله يو شخص اصلاح شو نو بايد آزاد شي.

د دې خصوصيت څخه هدف دا شو چې هر کله اړتيا ولېدل شوه نو د محکمې په حکم بيا کتنه وشي، او په امنيتي تدابيرو کې تغير او تبديل راشي اگر که دا خصوصيت هم د جرايمو او جزاگانو د قانونيت د پرنسيب سره په ټکر کې وي، خو بيا هم دا مجبوري ده او بله لار نشته چې په کې تغير او تبديل رانه شي، شخص د اصلاح څخه وروسته بيا بند ساتل د عقل څخه لرې خبره ده، نو اگر که د جرايمو او جزاگانو د قانونيت د پرنسيب سره په ټکر کې هم دي، خو بيا هم يو اهم خصوصيت دی او بايد واجب التنفيذ شي او په عمل کې ثابت شي.¹⁷

د امنيتي تدابيرو ځانگړتياوې د جزا کوډ له نظره

(۱) محکمه هغه وخت د دې قانون په پيشبيني شوو تأميني تدابيرونو حکم کوي چې ثابت شوی محکوم عليه د داسې عمل مرتکب شوی دی چې د قانون په حکم جرم پېژندل شوی او د تورن يا محکوم حالت، د ټولني گټو او مصالحو ته خطر وگنل شي.

¹⁷. تېره مرجع ۷۴ او ۷۵ مخونه.

(۲) د تورن یا محکمو حالتڅه وخت د ټولني د گټو او مصالحو پر خلاف گڼل کېږي چې په حال او تېر (گذشته) کې د هغه له روپې څخه او یا د جرم د ارتکاب ل حالاتو او علتونو څخه د جرم د واقع کېدو قوي احتمال متصور وي.

(۳) محکمه مکلفه ده یوازې د دې قانون په پیشبیني شوو حالاتو او شرایطو کې په تأمینی تدبیرونو حکم وکړي.

د امنیتي تدابیرو ډولونه

تأمینی تدبیرونه په لاندې ډول دي:

۱. د آزادی سلبوونکي تدبیرونه.

۲. د آزادی تحدیدوونکي تدبیرونه.

۳. د حقوقو سلبوونکي تدبیرونه.

۴. مالي او قاصتادي تدبیرونه.

د آزادی سلبوونکي تدبیرونه

د آزادی سلبوونکي تدبیرونه، د رواني صحت په مرکزونو کې په رواني مرضونو د مصاب شخص په حجز محکومیت دی.¹⁸

محکمه کولی شي د څارنوال یا په رواني مرضونو د مصاب شخص د قانوني نماینده د وړاندیز پر بنسټ د اهل خبره له تصدیق وروسته، د رواني صحت په مؤسسو کې چې په دې منظور یې تخصص موندلی په رواني مرضونو د مصاب محکوم علیه په حجز حکم وړي.

د حجز د مودې تمديد

(۱) محکمه کولی شي د څارنوال یا په رواني مرضونو د مصاب شخص د قانوني نماینده په غوښتنه او د رواني صحت د اړوندې مؤسسې په تصدیق، د حجز موده د طبي متخصص هیئت غوښتنې ته په پام سره تمديد کړي.

¹⁸. د عدلي وزارت، رسمي جریده، 1396 ه.ش.

(۲) د دې مادې په (۱) فقره کې درج د حجر مودې تمديد يا ختم د خپلواک طبي متخصص هيئت په واسطه چې له درېيو تنو څخه لږ نه، صورت مومي.

د رپوټ په وړاندې کولو درواني صحت د مؤسسې مکليف

(۱) د رواني صحت اړوند مؤسسه مکلفه ده په حجز د محکوم د صحي وضع رپوټ په هرو دريو مياشتو کې واکمني محکمې ته واندې کړي.

(۲) محکمه کولی شي د وړاندې شوي صحي رپوټ پر اساس د حجر په لغو، حکم وکړي.

د محکوم اجبار يدرملنه

که چيرې په الکولو يا مخدرو موادو معتاد شخص د جنجې يا جنايت د جرم د ارتکاب په علت په حبس محکوم شي، محکمه کولی شي د مرتکبه جرم پر جزا برسېره، د عامې روغتيا د مؤظفې ادراې، پوليس، څارنوال يا د شخص د قانوني نماينده د وړانديز پر بنسټ، محکوم عليه ته اجباري درملنه تجويز کړي، په دې صورت کې د درملنې موده د محکوم په حبس کې، محاسبه کېږي.

د تاميني تدبيرونو له حکمونو څخه د مختلف مجازات

هغه شخص چې په دې قانون کې د درج محکوم ېها د تاميني تدبيرونو له حکمونو څخه تخلف وکړي، د شپږو مياشتو په قصير حبس يا له پنځو زرو څخه تر شلو زرو افغانيو پورې په نغدي جزا، محکومېږي.

د ولايت، وصايت او قيوميت، مصادري، حجز او اجباري طبي تدبيرونو د سقوط په تدبيرونو پورې اړوند حکمونه له دې څخه مستثنی دي.

د ازادۍ تحديدونکي تدبيرونه

محکوم هغه وخت په ټاکلي ځای کې د محکوم عليه په گرځېدو را گرځېدو د منع حکم کوي چې په هغه ځای کې د هغه شتون په قوي احتمال د جرم د ارتکاب د تکرار سبب شي.

194 ماده:

محکمه کولی شي د جنې یا جنابت په جزا د محکوم علیه پر اصلي جزا برسېره په ټاکلو ځایونو کې له اوسېدو څخه منع وي، په دې حالت کې محکمه د محکوم علیه شخصي یا ټولنیزه وضع په پام کې نیسي.

195 ماده: ¹⁹

(۱) د دې قانون په 193 او 194 مادو کې درج د ازادۍ تحدیدوونکي تدبیرونه په لاندې توګه تطبیقېږي:

۱. په تنفيذي حبس د محکومیت په صورت کې، د محکوم بها د حبس له تېریدو یا د مجازاتو له عفو یا مشروطې خوشې کېدنې وروسته.

۲. په تعلیقي حبس د محکومیت په صورت کې د حکم د تنفيذ د تعلیق په اړه د محکې له صادرېدو وروسته.

۳. د حبس په بدیل د محکومیت په صورت کې د حبس د بدیل په اړه د محکې د حکم له قطعیت وروسته.

۴. په نغدي جزا د محکومیت په صورت کې د حکم قه قطعیت وروسته.

(۲). د دې مادې په (۱) فقره کې د درج شوو تدبیرونو میعاد له شپږو میاشتو څخه ل او له درېو کلونو څخه زیاتېدې نشي.

196 ماده: محکمه کولی شي د دې قانون په 194 او 195 مادو کې درج د محکوم علیه د ګرځېدو راګرځېدو یا اوسیدو د منع موده د محکوم علیه په وړاندیز یا د څارنوال یا د ده (شخص) د مدافع وکیل یا د محل زیست (داوسیدو ځای) د مسؤل په غوښتنه لغو یا کم کړي.

197 ماده: د حقوقو سلبوونکي تدبیرونه عبارت دي له:

۱. د ولایت، وصایت او قیومیت سقوط.

۲. په ټاکلي پېشه او حرفه له بوختېدو څخه محرومیت.

د ولایت وصایت او قیومیت.

¹⁹. د عدلي وزارت، رسمي جریده، 1396 هـ ش، 195 ماده.

198 ماده: د ولایت وصایت او قیومیت اسقاط د نورو اشخاصو پر نفس یا مال د ولایت وصایت او قیومیت اسقاط د نورو اشخاصو پر نفس یا مال د ولایت وصایت او قیومیت له سلطې پیدا شوو اعمالو د محکوم علیه له محرومولو څخه عبارت دي.

199 ماده: محکمه په هغو حالاتو کې چې ولی وصي یا قیم د داسې جرم مرتکب شي چې د هغو په نوموړو دندو پورې د اړوند قانوني مکلفیتونو اجراء اخلال کړي یا د ولایت، وصایت یا قیومیت د دندې په اجراء کې د هغوی نه کفایت او توانايي ثابت کړي، د ولایت یا قیومیت په اسقاط حکم کوي.

200 ماده: د صنعتي، تجارتي یا فني فعالیتونو له ترسره کولو څخه د شخص د منع په شمول، په پېښې او حرفې له بوختېدو څخه محرومیت دی، په دې شرط چې په هغو بوختېدل قانوناً د یوې رسمي واکمنې مرجع په اجازې پورې تړلي. (معلق وي).

201 ماده: (۱) که چېرې شخص په پېښه یا حرفه پورې د اړندو مکلفیتونو له اخلال څخه را پیدا شوو جرمونو د ارتکاب په سبب، د حبس په جزا محکوم شي، محکمه وی شي هغه پر اصلي جزا برسېرله له اړوندې پېښې یا حرفې څخه محروم کړي، د دې محرومیت موده له یوې میاشتې څخه لږ او له یوه کاله څخه زیاتېدی نشي.

(۲) که چېرې د دې مادې په (۱) فقره کې درج محکوم علیه په اړوند پېښه د مودې له ختم وروسته، د لومړني (اولي) عین جرم یا مماثل جرم د قطعي حکم د ئادرېدو له نېټې څخه د پنځو کلونو په ترڅ کې دوباره مرتکب شي پر اصلي جزا برسېره په اړوند پېښه یا حرفه له بوختېدو څخه د هغه په محرومیت حکم وکړي، ددې محرومیت له یوه کاله څخه لږ او له درېیو کلونو څخه زیاتېدی نشي.

(۳) د دې مادې په (۱ او ۲) فقرو کې درج محرومیت، د اصلي مجازاتو له تطبیق وروسته عملي کېږي.

202 ماده: که چېرې یو شخص د ترافيکي جرم د ارتکاب په سبب په جزا محکوم شي، محکمه کولای شي د ترافيکي جرم د تکرار په صورت کې هغه پر اصلي جزا برسېره د چلونې له حق او د چلونې د جواز له نووي کولو څخه له درېیو میاشتو څخه تر درېیو کلونو پورې محروم کړي.

مالي او اقتصاد تدبيرونه

203 ماده: د مالي او اقتصادي تدبيرونو ډولونه عبارت دي له:

۱. د شيانو مصادره.

۲. د ځای (محل) بندول.

۳. د حقيقي شخص د فعاليت درول.

۴. د حکمي شخص د فعاليت درول.

204 ماده: که چيرې ضبط شوي شيان د هغو شيانو له جملې څخه وي چې د هغو شيانو له جملې څخه وي چې د هغو جوړول، استعمال، ساتل، واردول، صادرول، وړاندې کول، پېر يا پلور په خپل ذات کې جرم وي، محکمه د هغو په مصادره حکم کوي، که څه هم چې نوموړي شيان د محکوم عليه ملکيت نه وي يا تورن له محکمې څخه برائت واخلي.

205: (۱) که چيرې کوم ځای د جرم د ارتکاب پخ خاطر اختصاص موندلی وي، محکمه په دې قانون کې په پېشېني شوو جزاگانو برسېره له يوې مياشتې څخه تر شپږو مياشتو پورې د هغه د بندولو حکم صادروي.

(۲) که چيرې د دې مادې په (۱) فقره کې دجر محکوم عليه د محکوميت د دورې له ختمېدو وروسته د قطعي حکم د صادرېدو له نېټې څخه د پنځو کلونو په ترڅ کې لومړنی جرم دوباره مرتکب شي، محکمه کولی شي پر اصلي جزا برسېره له يوه څخه تر پنځو کلونو پورې د اړوند ځای په بندولو حکم کوي.

(۳) که چيرې ځای د جرم د ارتکاب په خاطر اختصاص شوي نه وي خو له هغه څخه د جرم د ارتکاب په منظور کار اخیستل شوی وي، محکمه په دې قانون کې پر پېشېني شوو جزاگانو برسېره په مؤقتي توه د هغه پر بندولو حکم کوي، دغه موده له يوې مياشتې لږ او له يوه کاله څخه زياتېدې نشي.

(۴) د دې مادې په (۱، ۲ او ۳) فقرو کې درج شوي حکمونه د نورو اشخاصو حقوقو چې د حسن نيت لرونکي وي نه اخلالوي.

206 ماده: (۱) په ټاکلي کسب يا حرفه له بوختېدو څخه د شخص محرومیت هم د جرم د ارتکاب د ځای د بندولو په حکم کې شامل دی.

(۲) د دې مادې په (۱) فقره کې درج د جرم د ارتکاب د ځای د بندولو په وستر کې، شخص نشي کولی د جرم د ارتکاب ځای د جرم له واقع کېدو وروسته د عین کسب او حرفې پرمخ بیولو په منظور اقاږبو يا نورو اشخاصو ته پرېږدي يا يې په جاره يا کرایه ورکړي.

(۳) د ځای مالک يا بل شخص چې د جرم د ارتکاب په ځای کې د عیني يا انتفاعي حق لرونکی وي، له جرمي عمل سره د نه ارتباط په صورت کې تر محرومیت لاندې راځي.

پایله

د دې مونوگراف د اوږدو بحثونو او فرضیو څخه مور لاندې خلاصه راوویستله چې په لنډو تګو کې یې رانغاړو: ومو لوستل چې امنیتي تدابیر د یوې ټولني د بهبود او سلامتیا لپاره دیر اړین دي، ځکه د بشر په تاریخ کې هېڅکله داسې وخت نه دی راغلی او نه به راشي چې ټولنه دې د جرم څخه پاکه شي، پس چې ټولنه د جرم د پاکېدو څخه امکان نه لري، نو باید خلک دومره کوشش وکړي چې د جرایمو گراف د حد اکثر څخه حد اقل نه رابښکته کړي، د دې گراف رابښکته کول د وقائي او معالجي څخه بغير ناممکن دي، وقایه خو معلومه خبره ده چې قوانینو د ټولني د وقائي لپاره حکمونه صریحاً ذکر کړي، لکه چې سره د وقایي بیا هم یو څوک جرم کوي، نو بیا یې معالجه پکار ده، او معاله یې بیا جزا گانې او امنیتي تدبیر دي، هر کله چې دا دواړه په درست شکل په ټولنه کې تطبیق شي ۵۰ سلنه د جرایمو گراف راکمېږي، نو د اوږدو بحثونو پایله مو دا شوه چې امنیتي تدابیر باید حتماً تطبیق شي، او تطبیق لپاره یې باید مرکزونه په معیار برابر شي، او په درېیم قدم کې ورته فني او مسکلي اشخاص په داسې ډول وروزل شي چې مجرم د جزا گمان پرې ونکړي. بلکې داسې وانکیرې چې دا زما معالجه کوی، په دې کار سره به هم ټولنه اصلاح او هم د مجرمینو دوباره انتقام یا د پارېدنې لامل یا عامل ختم شي.

وړ اندیزونه

د پوره غور، څیړنې، پلټنې او لیکنې څخه موږ لاندې څو وړاندیزونه لرو، ترڅو د ټولني اصلاح لپاره د امنيتي تدابيرو له زوايي کار وکړو.

1. وړاندیز مو له شته حاکم نظام نه دا دی چې باید د ټولو څخه مخکې باید د هېواد لپاره قوانین نافذ کړي، ځکه امنيتي تدابير د قوانینو له لارې شایع کېږي، کله چې قوانین نه وي، نو هيڅکله به امنيتي تدابير نه رامنځته او نه تطبيق شي، کله چې په يو هېواد کې يو قانون نه وي نو قضایان به د خپل زړه فيصلې کوي، چاته به يو ډول امنيتي تدابير او چاته به بل ډول امنيتي تدابير ټاکي، چې دا د عدالت سره ستر ظلم دی.
2. د قانون د تصویب څخه وروسته باید د امنيتي تدابيرو لپاره جلا ځایونه او جلا پرسونل وروزل شي، امنيتي تدابير د پولیسو د وس کار نه دي، بدبختانه چې زموږ په هېواد کې دیر امنيتي تدابير په داسې ځایونو کې تطبيقېږي چې هلته له کوچني مجرم څخه لوی مجرم جوړېږي او لویو بانډونو سره يو ځای کېږي چې دا ټول عوامل د مسلکي اشخاصو نه شتون او امنيتي تدابيرو لپاره د جلا ځایونو عدم موجودیت دی.
3. د جزا کانو په نسبت باید په امنيتي تدابيرو دیر فوکس وشي ځکه د جزا کانو مؤثریت نسبت امنيتي تدابيرو ته کم دي، باید په امنيتي تدابيرو دیر فوکس وشي.
4. دامنيتي تدابيرو لپاره باید بېل قاضیان وټاکل شي، ځکه هغه قاضي چې د اعدام فيصله کوي، هيڅکله د کوچني ماشوم د وضعیت څخه دا نه شي معلومولای چې دا په څه اصلاح کېږي باید امنيتي تدابيرو لپاره جلا محاکم او قاضیان ایجاد شي، ترڅو پکې داسې قاضیان وټاکل شي چې د ماشوم لیونی او نشه یې د حالت یا اروا پوهنې سره بلد وي.

مأخذونه

- په پورتني مونوگراف کې د قرآن عظیم الشان د مبارکو احکامو بر سپره له لاندې مأخذونو څخه استفاده کړې ده:
1. د افغانستان اسلامي جمهوري دولت جزا کوډ (1396). رسمي جريدې، پرلپسې 1260 گڼه.

2. د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د جزا قانون (1355) رسمي جريده، پرلپسې 347 گڼه.
3. نور بها، ډاکټر رضا. (1334 هـ ق) زمينه حقوقي جزا عمومي، اول چاپ تهر ان، کتابخانه گنج دانش.
4. ذاکر، محمد افضل. (1398 ل). شرح کود جزا، جلد اول و دوم، اول چاپ، ناشر: بنياد اسيا چاپ خانه سعید.

5. دانش، حفيظ الله. (1399 ل). جزا پيژندنه، درېيم چاپ، جلال اباد، مسلم خپرندويه ټولنه.
6. دراني، احمد گل واثق، د افغانستان د جزا کود تحليل اول جلد، اول چاپ، جلال آباد يار خپرندويه ټولنه.

له دې برسیره مو له لاندې الکترونيکې ادرسونو هم استفاده کړې ده:

7. <https://fa.m.wikipedia.org>

8. <https://tarjomic.com>

9. <https://fa.wikifaqh.ir>

10. <https://www.jadavalab.ir>

11. <https://en.bab.la>

12. www.google.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**